

*В. В. Калацэй,
загадчык кафедры этналогіі і фальклору,
кандыдат культуралогіі, дацэнт*

МЕНЕДЖМЕНТ ЯКАСЦІ СУЧАСНАЙ ЭТНАМАСТАЦКАЙ АДУКАЦЫІ І ЯЕ КАМЕРЦЫЙНЫ ПАТЭНЦЫЯЛ

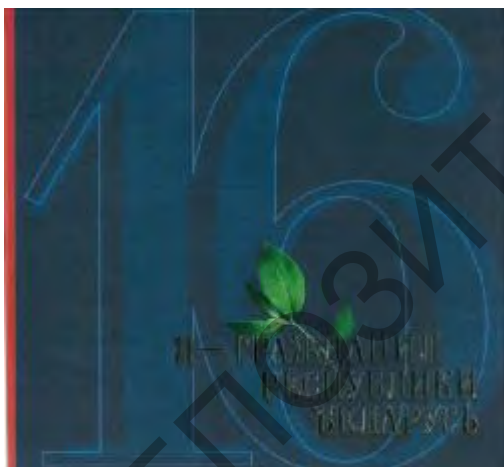
У ХХІ ст. дзеячы культуры і педагогі Ўсходняй Еўропы паслядоўна шукаюць шляхі пабудовы мадэлі адукацыйнага працэсу на падмурку спадчыны этнічных культур. Гэта заканамерна: даўней далучэнне да этнічнай культуры ладзілася ва ўмовах сям'і і суседскіх суполак, а зараз «этнізаваць» света-сузіральна-паводзінныя стандарты дзяцей і моладзі спрабуюць з дапамогай этнакультурнага выхавання і этнамастацкай адукацыі. У межах этнакультурнага выхавання адбываецца духоўнае ўдасканаленне асобы шляхам развіцця творчых здольнасцей дзіцяці сродкамі этнічнага мастацтва – фальклору яго этнасу. Этнамастацкая адукацыя – працэс, які забяспечвае этнакультурнае выхаванне педагогічнымі і кіруючымі кадрамі.

У Расіі, краінах Балтыі і Скандынавіі этнакультурнае выхаванне і этнамастацкая адукацыя – дзяржаўная справа. Этнакультурныя цэнтры творчага развіцця працуюць па комплексных праграмах (з 7-гадовым навучаннем) з 1997 г. Яны прайшлі экспертную ацэнку і іх паспелі зацвердзіць Інстытут этнаграфіі народаў свету Расійскай акадэміі навук, Пецярбургскі педагогічны ўніверсітэт, Інстытут тэатра, музыкі і кінематаграфіі. Выдаецца серыя «Выхаванне і дадатковая адукацыя дзяцей», каардынатарам якой з'яўляецца Упраўленне выхавання і дадатковай адукацыі дзяцей і моладзі Міністэрства адукацыі навукі Расійскай Федэрацыі (кіраўнік І. В. Каліш). Аналагічную працу ў Латвіі ладзяць Е. Mingaila Tautas makslas centras, Latvijas Kultūras akadēmijas. У Літве гэтым паспяхова займаюцца Lietuvos liaudies kultūros centras, Lietuvių etnines kultūros draugija [5].

Для адсочвання эфектыўнасці адукацыі сёння выкарыстоўваюць менеджмент якасці, які звязаны з аналізам адукацыі як тавара (паслугі) для яе спажываўцаў (студэнта і яго работадаўцы). Не апошнім паказчыкам якасці адукацыі з'яўляецца яе камерцыйны патэнцыял: рэнтабельнасць і прывабнасць для

інвестараў. У этнамастацкай адукацыі асноўны інвестар – дзяржава, у меншай ступені – прыватныя асобы і прадпрымальнікі. Гэта – натуральна, паколькі «адукацыя – набыццё грамадска карысных ведаў, уменняў і навыкаў», а прыярытэтныя перспектывы грамадскага жыцця і кадравы забеспячэнне сацыякультурных практык вызначаюць перш за ўсё органы дзяржаўнага кіравання, а не прыватныя асобы. Мэта артыкула – прасачыць інавацыйныя змены ў этнамастацай адукацыі Беларусі пачатку XXI ст., абумоўленыя карэкціроўкай навучальнага працэсу для выканання запатрабаванняў яго інвестараў – дзяржавы і грамадства.

Ідэя пра тое, што фальклор – культурная спадчына Беларусі і дзейсны сродак патрыятычнага і этнакультурнага выхавання, сёння выкарыстоўваецца дзяржавай. Напрыклад, з 2007 г., разам з першым пашпартам маладым беларусам уручаюць выданне з мультымедычным дадаткам [4], дзе сярод фоташэдэўраў культуры Беларусі – фатаздымак дудароў (выканаўцаў на беларускай валынцы) капэлы «Гуды» (мал. 1).

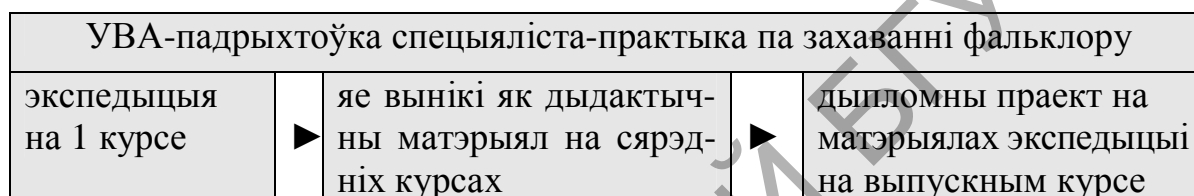

Малюнак 1. Вокладка выдання «Я – грамадзянін Рэспублікі Беларусь», якое ўрачыста ўручаюць беларускай моладзі; фотаздымак капэлы «Гуды» з гэтага выдання

Працаваць з аўтэнтчным фальклорам ва УВА пачалі нядаўна. Адзін з першых досведаў у Беларусі – кафедра этналогіі і фальклору БДУКМ (2003). Яе дзейнасць мае канцэптуальны напрамак. Кафедра выпрацоўвае адукацыйныя мадэлі для вышэйшай школы, якія б спрыялі захаванню і ахове культуры краіны. Асноўныя інавацыйныя дасягненні прафесарска-выкладчыцкага складу кафедры на працягу 2003–2013 гг.:

а) распрацоўка і паспяховае ўкараненне ў вучэбны працэс мадэлі ўніверсітэцкай падрыхтоўкі спецыяліста-практыка па захаванні фальклору; б) распрацоўка і ўкараненне адукацыйнай мадэлі кафедры практычнай фалькларыстыкі (мастацтва вуснай традыцыі).

Мадэль УВА-падрыхтоўкі спецыяліста-практыка па захаванні фальклору (мал. 2) акумуляе вопыт выкладання Санкт-Пецярбургскай акадэміі музыкі (кансерваторыі) імя М. А. Рымскага-Корсакава, Вільнюскай акадэміі музыкі, дзе аддзяленні этнамузыкалогіі існуюць шмат гадоў, і зараз іх досвед з асяроддзя УВА інтэгруецца ў асяроддзе музычных каледжаў і сацыякультурную практыку.

Малюнак 2. Кафедральная мадэль падрыхтоўкі фалькларыста-практыка (2004)

У працэсе ўкаранення мадэлі дзейнасць кафедры этналогіі і фальклору БДУКМ набыла грамадска-арыентаваную форму. Акрамя навучання, навукова-метадычнай дзейнасці ў жыцці кафедры дадаліся дакументальна-мастацкія і сацыякультурна-арыентаваныя элементы. Яна адбылася як кафедра практычнай фалькларыстыкі. Як прыклад паспяховасці этнамастацкай адукацыі ва БДУКМ можна прывесці выпуск спецыялізацыі «этнафоназнаўства» 2013 г., дыпломныя работы якога (выкананыя на падставе ўзгаданай вышэй мадэлі) атрымалі выключна прызавыя: 1-ю (3 работы) і 2-ю (1 работа) катэгорыі на Рэспубліканскім конкурсе навуковых работ студэнтаў, а чатыры іх аўтары (100 % ад гадавога выпуску спецыялізацыі) сталі магістрантамі Інстытута падрыхтоўкі навуковых кадраў НАН Беларусі [1].

Этнамастацкая адукацыя – прыярытэт дзейнасці кафедры, абраны пад уплывам агульных патрэб сацыякультурнага жыцця, паколькі намаганні дзяржавы захаваць народную культуру ў характэрным для яе (вясковым) асяроддзі заўважны нават у тэндэнцыях развіцця ўстаноў культуры ў краіне. У Беларусі

пасля прыпынення дзейнасці шэрагу клубаў з сярэдзіны 1990-х гг. да 2003 г. пачалі сваю дзейнасць 129 устаноў новага тыпу (табл.1). Менавіта для іх у свой час мадэлявалася падрыхтоўка спецыялістаў па напрамку «фальклор» спецыяльнасці «народная творчасць» у БДУКМ.

Табліца 1. Установы культуры Беларусі новага тыпу

Тыпы устаноў	Колькасць устаноў культуры новага тыпу ў абласцях Беларусі на 2003 г.					
	Віцебская вобл.	Гомельская вобл.	Гродзенская вобл.	Магілёўская вобл.	Мінская вобл.	Брэсцкая вобл.
Дамы фальклору	2	17 (5 – вясковыя)	10	1	17 (12 – вясковыя)	17 (16 – вясковыя)
Разам 64 установы						
Дамы рамёстваў	21(20 – у райцэнтрах)	13 (4 – вясковыя)	6 (2 – вясковыя)	6 (1 – вясковыя)	14 (10 – вясковыя)	5 (4 – вясковыя)
Разам 65 устаноў						

Колькасць такіх устаноў расце, а дзейнасць вядзецца вакол традыцыйнай матэрыяльнай культуры і фальклору. Сёння ў краіне створаны скіраваны на этнамастацтва асветна-выхаваўчы комплекс, які мае праблемы з метадыкамі працы і кадрамі. Структуру, якая склалася, трэба напаяць зместам праз выпрацоўку адэкватных форм працы і забеспячэнне спецыялістамі. Як сведчыць вопыт у галіне практычнай фалькларыстыкі мяжы стагоддзяў (у першую чаргу, вопыт Рэспубліканскага фестывалю фальклорнага мастацтва «Берагіня», праца па правядзенні якога ўвесь час мацуецца падрыхтоўкай і працаўладкаваннем спецыялістаў з этнамастацкай адукацыяй у розных рэгіёнах Беларусі), гэтыя праблемы здольна вырашыць этнамастацкая адукацыя. Як прыклад удалага менеджменту сацыяльна арыентаванай этнамастацкай адукацыі варта ўзгадаць сітуацыю, калі ў сярэдзіне 2000-х БДУКМ адрэагаваў на змену прыярытэтаў, адкрыўшы факультэт традыцыйнай беларускай культуры і сучаснага мастацтва, кафедру этналогіі і фальклору, новыя спецыялізацыі па падрыхтоўцы фалькларыстаў-практыкаў.

Адпаведна нарматывам па ахове нематэрыяльнай культурнай спадчыны (НКС), сучасныя фалькларысты павінны праводзіць дзейнасць па трох напрамках: ахоўным (праца з носьбі-

тамі НКС Беларусі ў мэтах іх падтрымкі і стымуляцыі працэсу перадачы НКС маладым пакаленням); этнакультурна-выхаваўчым (праца з дзецьмі і моладдзю ў мэтах інтэгравання НКС у іх асяроддзе); статыстычна-рэпрэзентатыўным (маніторынг НКС і інфармаванне пра яго вынікі). На працягу 2003–2009 гг. калектыў кафедры этналогіі і фальклору сумесна з супрацоўнікамі аддзела традыцыйнага мастацтва БелПК выпрацаваў мадэль дзейнасці па перайманні НКС, укараніў яе ў навучальны працэс этнамастацкай адукацыі, у выніку чаго праводзілася дзейнасць па ўсіх трох напрамках (табл. 2).

Табліца 2. Дзейнасць ФТБКСМ па захаванні НКС з 2003 г. па 2009 г.

Напрамкі дзейнасці		
ахоўная праца – праца з носьбітамі НКС у мэтах іх падтрымкі і стымуляцыі працэсу перадачы НКС новым	этнакультурна-выхаваўчая праца – праца з дзецьмі і моладдзю Беларусі ў мэтах інтэгравання НКС у іх асяроддзе	статыстычна-рэпрэзентатыўная праца – маніторынг НКС у Беларусі, інфармаванне пра вынікі
Вынікі дзейнасці		
к 2009 г. – фарміраванне асновы сістэмы падтрымкі носьбітаў спадчыны вуснай традыцыі Беларусі з цэнтрам у БДУКМ	к 2009 г. – фарміраванне сістэмы этнакультурнага выхавання дзяцей і моладзі Беларусі і этнамастацкай адукацыі з цэнтрам у БДУКМ	к 2009 г. – уключэнне абраду «Цары» в. Семежава ў Urgent Safeguarding List UNESCO і датацыя 120 000 дол. ЗША на яго захаванне

З 2003 па 2009 гг. дзейнасць фалькларыстаў краіны (пры куратарстве факультэта ТБКСМ) па супрацоўніцтве з носьбітамі НКС, фарміраванні сістэмы этнакультурнага выхавання і этнамастацкай адукацыі ў краіне характарызувалася як прадуктыўная, вартая развіцця не толькі якаснага, але і колькаснага. Яе складальнікі неаднойчы атрымлівалі станоўчую ацэнку ад фалькларыстаў з Усходняй Еўропы, Беларусі, кіраўніцтва ўніверсітэта, Рэспубліканскай камісіі па справах ЮНЭСКО, Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь [3]. Паралельна яе ўдзельнікі вырашалі шмат пытанняў – ад фінансавання ўдзелу студэнтаў у фестывальным руху і мастацкіх праектах (у Літве, Латвіі, Славакіі, Харватыі, Германіі) да выканання гаспадарчаразліковых навукова-даследчых заданняў дзяржаўных праграм [2]. Прааналізаваная вышэй дзейнасць з 2009 г. акумуляецца ў

БДУКМ на кафедры этналогіі і фальклору, паспяхова працягваецца і сёння, што дае магчымасць напрыканцы артыкула зрабіць наступныя высновы.

1. Інавацыйныя змены ў этнамастацай адукацыі Беларусі пачатку XXI ст. увасобіліся ў адкрыцці новых напрамкаў адукацыі і стварэнні ў сістэме УВА структур, якія забяспечваюць патрэбу краіны ў спецыялістах-практыках па захаванні НКС для ўстаноў культуры новага тыпу.

2. З'яўленне спецыялістаў галіны практычнай фалькларыстыкі – з'ява, абумоўленая перабудовай навучання ва УВА Беларусі ў мэтах выканання запатрабаванняў дзяржавы як асноўнага інвестара этнамастацкай адукацыі.

3. Актуальнасць этнамастацкай адукацыі сёння дазваляе ёй (пры стварэнні адпаведных умоў) выконваць шэраг камерцыйных функцый.

1. *Калацэй, В.* Асобы / В. Калацэй // ЛіМ, 2013. – № 51. – 27 снеж. 2013 г. – С. 13.

2. *Нікіценка, І.* Даследаваць аўтэнтычны фальклор, каб перадаць яго маладому пакаленню / І. Нікіценка // Настаўніцкая газета, 2011. – № 49. – 3 ліст. 2011 г. – С. 8.

3. *Песнякевіч, Т.* Крыніца з патэнцыялам ракі / Т. Песнякевіч // ЛіМ, 2011. – № 44. – 4 ліст. 2011 г. – С. 19.

4. Я – граждадзін Рэспублікі Беларусь / ред. совет: Т. Н. Ковалева [и др.] – Минск : Пачат. шк., 2007. – 312 с.

5. *Zabieliene, A.* Folkloro ansambliai dabartineje Lietuvoje: etnologinis aspektas / A. Zabieliene. – Vilnius : Firidas, 2010. – 262 psl.

*А. А. Караткевіч, старшы
выкладчык кафедры духавой музыкі*

УМОВЫ ПАВЫШЭННЯ ЭФЕКТЫЎНАСЦІ САМАСТОЙНАЙ РАБОТЫ ТРУБАЧОЎ У СІСТЭМЕ ВЫШЭЙШАЙ МУЗЫЧНАЙ АДУКАЦЫІ БЕЛАРУСІ

Сучасны ўзровень падрыхтоўкі спецыялістаў музычнага мастацтва прад'яўляе шэраг сур'ёзных патрабаванняў да іх кваліфікацыі. Гэта ў поўнай меры адносіцца і да спецыялістаў, якія вывучаюцца ігры на трубе ў розных УВА Беларусі: Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі, а таксама у яе філіяле ў г. Магілёве (спецыяльнасць «духавыя інструменты»); Беларус-